

2018/3
Volume: IX
Number: 21
ISSN 2146-4901

2018
3

2018/3
Cilt: IX
Sayı: 21
ISSN 2146-4901

ŞIRNAK UNIVERSITY
JOURNAL OF DIVINITY
FACULTY

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
ŞIRNAK UNIVERSITY JOURNAL OF DIVINITY FACULTY
2018/3 Cilt/Volume: IX Sayı/Number: 21
ISSN 2146-4901

Bu dergi **EBSCO Host: Academic Search Ultimate** veritabanında tam metin olarak,
Ayrıca **TÜBİTAK-ULAKBİM** Sosyal ve Beşeri Bilimler veritabanı, **ASOS, İSAM** ve **SOBIAD** Sosyal Bilimler Atf Dizini
tarafından taranmaktadır.

Sahibi/Owner

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına Prof. Dr. Abdülaziz HATİP

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Editör/Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Editör Yard./Co-Editors

Dr. Öğr. Üyesi A. Yasin TOMAKİN, Arş. Gör. Mustafa YILDIZ, Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Doç. Dr. İbrahim BAZ

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim AYĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Fevzi RENÇBER

Dr. Öğr. Üyesi M. Muhdi GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi M. Şükrü ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAĞIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AGİTOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ACAT

Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Arş. Gör. Talip DEMİR

Öğr. Gör. Şehmus ÜLKER

Redaksiyon / Redaction

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Baskı/Publication

Grafik Tasarım: DÜZEY AJANS 0212 417 92 92

Baskı

İLBEY MATBAA

Basım Tarihi / Publishing Date

Aralık 2018 / December 2018

Yönetim Yeri/Administration Place

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mehmet Emin Acar Yerleşkesi, 73000 Merkez/Şırnak

Tel:+90 486 518 70 75 Faks: +90 486 518 70 76

e-mail: suifdergi@gmail.com

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda üç sayı olarak yayımlanır. Yayın dili Türkçedir. Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

Kur'an'ın Bilimsel ve Teşri'i İcazı

Yazan: Menna' el-KATTAN

Çeviren: Abdulaziz HATİP*

1. Bilimsel İcaz

Birçok insan Kur'an'ın her bilimsel teoriiyi içerdiğini göstermek konusunda hataya düşmektedir. Böylesi ne zaman yeni bir teori ortaya atılsa, hemen bir ayeti ona dayanak göstermek için arayışa geçer ve bir veya birkaç ayeti söz konusu teoriye uygun hale getirmek için tevile girişirler.

Bu konudaki yanılığın sebebi şudur: Bilimin teorileri zaman içerisinde, ilerleme kurallarına uygun olarak sürekli yenilenme içerisinde. Bu teoriler genellikle belli-belirsiz ve bilinmezliklerle hatta bazen yanlışlarla dolu olarak ortaya atılırlar. Araştırıla araştırıla doğruya yaklaşır ve kesinlik derecesine ulaşırlar. Nice teoriler de vardır ki bir varsayım ve tahminle ortaya çıkmış, kesinliği kanıtlanıncaya veya sahteliği ve yanlışlığı ortaya çıkıncaya kadar deneylere tabi tutulmuştur. Bu nedenledir ki her teori değişikliğe maruzdur. Hatta nice bilimsel kanunlar da vardır ki başta insanlar onları inkâr edilmez bir gerçek olarak görmüşler, zaman içerisinde sarsıntıya uğramış ve sonunda da çürütülmüştür. Ardından bilim adamları o alanda yeni araştırmalara girişmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'i bilimsel konularla tefsir etmeye çalışanlar ve bilimsel hayat ufkunda bilinen her meseleyi ondan çıkarmaya aşırı istekli davrananlar aslında güzel bir şey yaptıklarını sanırken Kur'an'a kötülük etmiş olmaktadır. Çünkü ilerleme kanunlarına tabi olan söz konusu meseleler değişirler hatta bazen yanlışlanır ve temelden çürütülürler. Bunlarla Kur'an'ı tefsir etmeye giriştiğimizde; bilimsel kanunlar her değiştiğinde veya eskisini çürüten ya da varsayımı yanlışlayan kesin bir bilgi ortaya çıktığında yorumumuzda değişiklik yapmak zorunda kalırız.

Kur'an-ı Kerim bir inanç ve hidayet kitabıdır. Vicdanlara hitap eder. İnsanların iç dünyalarında gelişim ve ilerleme etmenlerini, hayır ve fazilet sebeplerini canlandırıp harekete geçirir.

Kur'an'ın bilimsel icazı, araştırma ve düşünmede beşeri çabanın ürünü olmaları hasebiyle sürekli tazelenen ve değişen bilimsel teorileri içermesinde değildir. Bilakis onun sürekli düşünmeye sevk etmesinde saklıdır. O, insanları kâinat üze-

* Prof. Dr., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir A. B. D.
ORCID: 0000-0001-6083-8305
ahatip@marmara.edu.tr

rinde düşünmeye ve inceden inceye tefekkür etmeye teşvik eder. Tefekkür aktivitesinde akla ket vurmaz. Elden geldiğince bilimsel birikimini artırmasına engel olmaz. Geçmiş semâvî dinlerin kitapları içerisinde, Kur'an gibi, bunu temin eden hiçbir kitap yoktur.

Gerçekliği kanıtlanmış, kesinliği ortaya çıkmış, bilimsel meselelerden veya ilmî yasalardan her biri Kur'an'ın teşvik ettiği sağlıklı düşünmeyi kanıtlayıcı niteliktedir. Kur'an'la herhangi bir şekilde çelişmek şöyle dursun; bilimler ilerlemiş, alanları genişlemiş olmasına rağmen kanıtlanmış meselelerden hiç birisi Kur'an'ın herhangi bir ayetiyle ters düşmemiştir. Bu başlı başına bir icazdır.

Kur'an-ı Kerim kâinat ve içindekiler üzerinde sağlıklı düşünmeyi, isabetli ve doğru araştırmalar yapmayı Allah'a imanın en büyük araçlarından biri olarak görmektedir. Mesela, her Müslümanı Yüce Allah'ın göklerde ve yerdeki mahlûkatı üzerinde düşünmeye teşvik eder:

“Muhakkak göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip sürelerinin uzaıyıp kısalmasında düşünen insanlar için elbette birçok dersler vardır. Onlar ki, Allah'ı gâh ayakta divan durarak, gâh oturarak, gâh yanları üzere zikreder, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler ve derler ki: “Ey Rabimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateş azabından koru!” (Ali İmran 3/190-191).

Yine Kur'an insanı iç alemine yönelmeye, imar ettiği yeryüzüne ve etrafını kuşatan tabiata bakıp düşünmeye teşvik etmiştir. Şu ayetler buna örnektir:

“Onlar azıcık olsun kendi başlarına kalıp düşünmediler mi ki: Allah gökleri, yeri ve ikisinin arasında olan bütün varlıkları gerçek bir gaye ile, belirli bir vâdeye kadar yaratmıştır. Ama insanların birçoğu, Rab'lerinin huzuruna çıkacaklarını inkâr ediyorlar.” (Rum 30/8).

“Kesin inanmak isteyenler için yeryüzünde birçok deliller vardır. Bizzat kendi varlıklarınızda da böyle deliller vardır. Hâlâ görmeyecek misiniz? Gökte de hem rızkınız (rızkınızın vesileleri), hem de size vâd olunan cennet vardır” (Zariyat 51/20-22).

“O kâfirler bakıp düşünmezler mi: (Mesela) deve nasıl yaratılmış? Gök nasıl kurulup uçsuz bucaksız yükseltilmiş? Dağlar nasıl da yeri tutup, dengeleyen direkler halinde dikilmiş. Yeryüzü nasıl yayılıp hayata elverişli kılınmış?” (Ğaşıye 88/17-20).

Şu ayetlerle de akletmede, anlamada ve tefekkür etmede ilmî hissiyatın yerine işaret etmiştir:

“Böylece Allah size âyetlerini açıklıyor ki dünya ve âhiret hakkında düşünesiniz.” (Bakara 2/219).

“Eğer Biz bu Kur'an'ı bir dağın tepesine indirseydik onun, Allah'a tazimi se-

bebiyle başını eğip parçalandığını görürdün. İşte bunlar birtakım misallerdir ki düşünüp istifade etmeleri için, Biz onları insanlara anlatıyoruz.” (Haşr 59/21).

“İşte Biz düşünüp ibret alacak kimseler için âyetleri, delilleri böyle ayrıntılı olarak açıklarız.” (Yunus 10/24).

“Elbette bunlarda, iyice düşünen kimseler için, alacak nice dersler ve ibretler vardır.” (Rad 13/3).

“İşte Biz, bilip anlayan kimseler için, âyetleri bu şekilde açıklıyoruz.” (Araf 7/32).

“Gerçekten bilmek, öğrenmek isteyen kimseler için âyetlerimizi açıkça bildirdik.” (Enam 6/ 97)

“Türlü türlü ifade ediyoruz ki onları anlasınlar.” (Enam 6/65).

“Biz âyetlerimizi anlayan kimseler için açıkça bildirdik.” (Enam 6/98).

Kur'an şu ayetiyle Müslümanın değerinin ilimle yükseldiğini ifade eder:

“Ey iman edenler! Siz toplantı halinde iken “Biraz yer açiverin!” denildiği zaman yer açın ki Allah da size genişlik versin. “Kalkın!” denilince de kalkıverin ki Allah sizin gibi iman, hele hele bir de ilim nasib edilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.” (Mücadile 58/11).

Kur'an alimle cahilin bir olmayacağını belirtir:

“De ki: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” (Zümer 39/9).

Müslümanlara dualarında Rabbinden ilim nimeti dilemesini emreder:

“Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Sana vahyedilmesi tamamlanmadan önce Kur'an'ı okumakta acele etme. ‘Ya Rabbi! Benim ilmimi arttır!’ de!” (Taha 20/114).

Yüce Allah astronomi, botanik, jeoloji, zooloji ilimlerine değinir ve tüm bunları kendisine sevgi ve saygı vesilesi olarak kullanır:

“Görmez misin ki Allah gökten bir su indirir. Onunla rengârenk, çeşitli meyveler yetiştiririz. Dağlardan da beyaz, kıvı, siyah ve türlü türlü renklerde yollar var etmişizdir. İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan yine böyle türlü renklerde olanlar vardır. Kulları içinde ancak âlimler, Allah'ı gerektiği tarzda tazim ederler. Muhakkak ki Allah, aziz ve gafurdur (mutlak galiptir, çok affedicidir).” (Fatır 35/27-28).

Görüldüğü gibi Kur'an'ın bilimsel icazı onun Müslümanları sürekli olarak tefekkürü teşvik etmesinde, önlerinde bilgi kapılarını ardına kadar açmasında, bu kapılardan içeri girmeye ve bu alanlarda ilerlemeye çağırmasında, bilimlerin kesinleşmiş her yeni bilgisini kabul etmesini salık vermesinde saklıdır.

Bununla beraber Kur'an'da hidayete vesile olması amacıyla yer verilmiş bir takım bilimsel işaretler de vardır. Mesela bitkilerin döllenmesi kendiliğinden (eşey-

li) ve başka bir çiçekten (eşeytsiz) olur. Eşeytsiz aynı çiçekte hem erkek tozu hem de dişi yumurtanın bulunmasıdır. Eşeyli ise hurma ağaçlarında olduğu gibi, erkek organın dişi organdan ayrı olmasıdır. Bu durumda tozlaşma birinden ötekine nakille olur. Bunu sağlayan vesilelerden birisi de rüzgardır. Şu ayet-i kerîme bunu açıkça dile getirmektedir.

“Aşılavıcı rüzgârlar gönderdik.” (Hicr 15/22).

Oksijen insan solunumu için zorunludur. Atmosferin yüksek katmanlarında ise bu azalmaktadır. Dolayısıyla insan yukarıya doğru yükseldikçe göğsünde bir daralma ve solunum güçlüğü hisseder. İşte Allah bu gerçeğe şu ayetiyle işarette bulunur.

“Hasılı Allah kimi doğru yola koymak isterse, onun kalbini İslâm'a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun göğsünü sanki o kişi gökte yükseliyormuşçasına dar ve tıkanık yapar. İşte Allah böylece, imana gelmeyenlere rüsvaylık verir.” (En'am 6/125).

Eskiden atom, parçalanması mümkün olmayan en küçük parça olarak bilinirdi. Kur'an, gerçeğin böyle olmadığına şöyle işaret etmektedir:

“Herhangi bir işte bulunsan, onun hakkında Kur'an'dan herhangi bir şey okusan, Sen ve ümmetinin fertleri her ne iş yapsanız, siz o işe dalıp coştüğunuzda, mutlaka Biz her yaptığımızı görürüz. Yerde olsun, gökte olsun, zerre ağırlığınca bir varlık bile Rabbinin ilminden kaçamaz. Ne bundan küçük ne bundan büyük hiçbir şey yoktur ki, hepsi apaçık bir kitapta olmasın.” (Yunus 10/61).

Zerrenin yani atomun daha küçüğü ise ancak onun parçalanmış halidir. Embriyolojiyle ilişkin olarak da Kur'an'da şu ayetler yer alır:

“Öyleyse insan neden yaratıldığını bir düşünsün. O, bel ile göğüs nahiyesinden çıkan, atılan bir sudan yaratıldı.” (Tarık 86/5-7).

“İnsanı (rahim cidarına) yapışan bir hücreden yaratan.” (Alak 96/2).

“Ey insanlar! Eğer siz öldükten sonra dirilmekten şüphe ediyorsanız, bilin ki: Biz sizi ilkin topraktan, sonra bir nutfeden, sonra (rahim cidarına) yapışan bir hücreden, sonra esas unsurlarıyla hilkati tamamlanmış, ama bütün azalarıyla henüz tamamlanmamış bir çiğnem et görünümünde bir ceninden yarattık ki, kudretimizi size açıkça göstereyim. Dilediğimizi belli bir süreye kadar ana rahminde durdururuz. Sonra da sizi bir bebek olarak dünyaya çıkarırız.” (Hac 22/5)

Tüm evrenin önceden bir bütün olduğu ve su unsurunun önemi konusunda şu ayet-i kerîme de bir işaret içermektedir:

“Hakkı, inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık, hayatı olan her şeyi sudan yaptık. Hâlâ inanmayacaklar mı?” (Enbiya 21/30).

Kur'an-ı Kerim'deki bu ve benzeri işaretler ilâhî hidayet bağlamında serdedilmiştir. Artık insan aklına düşen ise bunlar üzerinde araştırma yapıp düşünmektir.

Üstad Seyyid Kutup, “Sana hilâlleri sorarlar. De ki: Onlar insanlar için; özellikle hac için vakit ölçüleridir.” (Bakara 2/189) ayetinin tefsirine ilişkin olarak şöyle demektedir:

Bu ayetteki ilâhî cevap teorik bir bilgiye yönelik olmamış, onların günlük hayatlarında yol gösterici olmayı amaçlamıştır. Ayet onların günlük hayatlarındaki vazifesinden bahsetmektedir. Ayın nasıl menzillere uğraya uğraya değiştiğinde ve bu seyrini ne şekilde gerçekleştirdiğinden söz etmemektedir. Oysa onlar soruyu sorarken özellikle bunu kastetmişlerdi. Kur'an ise bunun gibi cüzî bir malumatın çok daha önemlisini ortaya koymuştur. O, bir astronomi, kimya, tıp vs. kitabı olmak için gelmemiştir. Dolayısıyla onu güya yüceltmek isteyen bazı kimselerin onda bu tür bilimlerin konularını aramaları veya onu gözden düşürmek isteyenlerin ise onda söz konusu bilimlere ters düşen noktalar bulmaya çalışmaları yanlıştır.

Kuşkusuz her iki girişim de bu yüce kitabın tabiatını, görevini ve faaliyet alanını algılayamamanın bir göstergesidir. Kur'an'ın hareket alanı, insan nefsi ve insanlık hayatıdır. Görevi ise varlık alemi ve varlığın yaratıcısıyla olan ilişkisi konusunda genel bir bakış açısı kazandırmaktır. Bu varlık aleminde insanın konumuna ve Rabbiyle bağlantısına ışık tutmaktır. Bu bakış açısı temelinde hayata ilişkin bir nizam tesis etmektir. Bu nizam sayesinde insan tüm potansiyelini, bu arada akli melekesini Kur'an'ın gösterdiği istikamet üzere ve faaliyet alanı olarak belirlediği çerçevede bilimsel araştırmalar için kullanacaktır. Bunu da kendi kapasitesi ölçüsünde deneyler ve uygulamalarla yapacak, ulaşabildiği sonuçları elde edecek ve doğal olarak bunları nihaî ve mutlak kabul etmeyecektir.

Bu Kur'an'ın, güya dostlarının saflığına şaşıyorum. Bunlar Kur'an'dan olmayan şeyleri ona eklemeye, amaçlamadığı hususları ona yüklemeye, tıp, astronomi ve benzeri bilimlerin cüzî meselelerini ondan çıkarmaya çalışıyorlar. Bununla da ona saygınlık kazandırıp onu yücelttiklerini sanıyorlar.

Kur'anî hakikatler nihaî, kesin ve mutlak gerçeklerdir. İnsan araştırmasının ulaştığı sonuçlar ise –edinme araçları ne olursa olsun- gayri nihaî olup kesinlik arz etmez. Bunlar insan tecrübesiyle, bu tecrübenin ortam, araç ve gereçleriyle sınırlıdır. Bizzat beşerî bilim yöntemlerine göre de nihaî Kur'anî gerçekleri, gayri nihaî gerçeklere bağlamamız bir yöntem hatasıdır. Bu beşerî tespitler şuan için insan ilminin ulaştığı sonuçlardır.

Bilimsel gerçekler için durum böyleyse “bilimsel” diye adlandırılan teori ve hipotezler söz konusu olduğunda mesele çok daha açıktır. Bunlar her zaman değiştirilmeye, düzeltilmeye, eksiltilmeye ve eklenmeye müsaittir. Hatta yeni keşif araçlarının ortaya çıkması veya eski düşüncelerin toptan olarak yeniden yorumlanmasıyla bunlar yüz seksen derece tersine dönmeye elverişlidir.

Genel Kur'anî işaretleri, bilimin ulaştığı sürekli tazelenen ve değişken teorilerle

-hatta daha önce de belirttiğimiz üzere mutlak olmayan bilimsel gerçeklerle bile ilişkilendirme çabası, öncelikle bir temel yöntem hatasını barındırmakta ve hiç birisi Kur'an'ın yüceliğine yakışmayan şu üç anlamı içermektedir:

Birincisi: Bu, bazı insanların zihinlerinde çağrıştıracığı "Bilim ölçüt, Kur'an ise ona tabidir." Şeklindeki bir düşünceyi barındırmakla, peşin bir yenilgidir. Bundan dolayıdır ki Kur'an'ı bilimle ispat etmeye veya bilimden ona delil getirmeye çalışıyorlar. Oysa Kur'an kendi alanında eksiksiz, hakikatlerinde nihaî bir kitaptır. İlim ise kendi alanında sürekli olarak bugün ispat ettiğini yarın çürütebilmektedir. Bilimin ulaştığı her husus ne nihaî ne de mutlaktır. Çünkü bilim, insanın bulunduğu ortam, onun aklı, kullandığı araç ve gereçlerle sınırlıdır. Tüm bunlar ise tek, nihaî ve mutlak gerçeği sunma tabiatında değildir.

İkincisi: Kur'an'ın tabiatını ve görevini yanlış anlamaktır. Oysa Kur'an, insanı "göreceli tabiatının elverdiği ölçüde şu varlık alemi yapı ve ondaki ilahî kanunlara uygun" biçimde inşa etmeye çalışan nihaî ve mutlak hakikatlerden ibarettir. Ancak bu şekilde insan, çevresindeki varlıklar alemiyle çatışmaz, aksine onunla dostluk kurar, bazı sırlarını öğrenir, bir kısım prensiplerinden halifelik görevinde istifade eder. Bu prensipler ise onun tefekkür, araştırma, deney ve uygulamalarıyla kendini göstermiştir. Söz konusu prensipler; işlesin de, maddi malumatları hazır olarak teslim alması diye verilmiş olan aklının yol göstericiliğinde tespit edilmişlerdir.

Üçüncüsü: Zorlama ve yapmacık olmakla beraber sürekli olarak Kur'an nasslarını tevیل etmekle uğraşma, böylece onları durmak bilmez ve kesinleşmez hipotez ve teorilerin arkasından nefes nefese koşturup ulaştırmaya çalışmak amaçlarıdır.

2. Teşriî İcaz

Yüce Allah, insana hayatın değişik yönlerine ilişkin, ruhunda faaliyet gösterecek, nefisini etkileyecek çok sayıda dürtüler yerleştirmiştir. Olgun akıl, sahibini hata ve yanılılardan ne kadar koruyorsa, bu aklın hakimiyetini elinden almaya çalışan söz konusu sapkın nefsanî dürtüler de insan aklının hakimiyetini elinden almaya çalışır. Akıl her zaman dizginini bunların elinden kurtaramaz. Bu nedenle insanın istikamet üzere kalması için bu temayüllerini özel biçimde terbiye etmeye, arındırmaya, geliştirmeye, hayır ve kurtuluşa doğru yönlendirmeye ihtiyacı vardır.

İnsan, tabiatı itibarıyla medeni bir varlıktır. Dolayısıyla kendisi başkasına ihtiyaç duyduğu gibi başkasının da ona ihtiyacı vardır. İnsanın diğer insan kardeşleriyle yardımlaşması, beşer medeniyetinin gerektirdiği sosyal bir zorunluluktur. Çoğu zaman insan bencillik ve otorite kurma hırsıyla kardeşine zulmeder. Şayet insanlar, ilişkilerini disipline edecek, hayattaki hallerini düzenleyecek, haklarını koruyacak, kutsallarını muhafaza edecek kurallar olmadan kendi hallerine bırakılırlarsa ortama kaos ve kargaşa egemen olur. Bu nedenledir ki her beşerî topluluk için dizginini elinde tutacak, bireyleri arasında adaleti gerçekleştirecek bir sisteme ihtiyaç vardır. Bireyin terbiyesiyle toplumun salâhı arasında kopmak bilmez, güçlü

bağlar vardır. Çünkü ikincisi, birincisine dayanmaktadır: Bireyin düzelmesi toplumun düzelmesi anlamına gelir. Diğer bir deyişle toplumun düzelmesi, bireyin düzelmesiyle olur.

Tarihin değişik çağlarında insanoğlu türlü türlü ekol, teori, sistem ve yasa koyuculara tanık olmuştur ki hepsi de erdemli bir toplum içerisinde bireyin mutluluğunu hedeflemiştir. Fakat onlardan hiç biri Kur'an'ın teşri'i icazında ulaştığı parlak ve yüksek dereceyi yakalayamamıştır. Kuşkusuz Kur'an bireyi eğitmekle işe başlar çünkü toplumun yapı taşı odur. Bireyin eğitimini onu vicdanen özgürleştirme ve sorumluluk yüklenebilme temeline dayandırmaktadır.

Kur'an Müslümanın vicdanını, kişiyi hurafelerin ve kuruntuların baskısından kurtaran, gayri meşru arzu ve nefsanî isteklerin esaretinden azad eden, dolayısıyla onu Allah'a halis bir kul yapan tevhid inancıyla özgürlüğe kavuşturur. Böyle bir kul, her şeyi yaratan ve ubudiyeti hak eden tek bir ilah tanır. Başka herhangi bir varlığa kulluk etmeye tenezzül etmez. Çünkü tüm ihtiyaçlarının tek mercii, mutlak kemal sahibi yaratıcısıdır. Tüm yaratılmışlara her türlü hayır ondan gelir. Tek yaratıcı ve biricik mabud odur. Onun varlığının ne başlangıcı ne sonu vardır. Her şeye gücü yeter, her şeyi bilir, ilim ve kudretiyle her şeyi kuşatır, ona benzer hiçbir şey yoktur.

Bu âlem sonradan var edilmiştir. Yaratıcısı ise Allah'tır. Sonunda her şey ona dönecektir. Var edildiği gibi, gün gelir Allah'ın iradesiyle yok olur. Bu hem akli açıdan hem de dini yönden en mükemmel inanç sistemidir. Şu ayet-i kerimeler bu bakış açısının temelini teşkil eder:

“De ki: O, Allah'tır, gerçek ilahdır ve birdir. Allah Samed'dir. Ne doğurdu, ne de doğuruldu. Ne de herhangi bir şey O'na denk oldu.” (İhlas 112/ 1-4).

“Evvel O'dur, Âhir O. Zahir O'dur, Batın O! O her şeyi hakkıyla bilir.” (Hadid 57/3).

“O'nun vechi (zâtı) hariç, her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve hepiniz O'nun huzuruna götürüleceksiniz.” (Kasas 28/88).

“Rabbimiz Allah, işte bu vasıflara sahip olan Yüce Zattır. O'ndan başka tanrı yoktur. Her şeyi yaratan O'dur. O halde yalnız O'na ibadet edin. Her şeyin yönetimi Onun elindedir.” (Enam 6/102).

“Allah her şeye kadirdir.” (Ahzab 33/27).

“Allah, onların bütün yaptıklarını görür.” (Bakara 2/96).

“İyi bilin ki O, her şeyi ilmi ve kudreti ile kuşatmıştır.” (Fussilet 41/54).

“Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkıyla işitir ve bilir.” (Şura 42/11).

“Gözler O'na erişemez. O'nun ilmi ise bütün gözleri ihata eder.(Gözlerin gör-

mediği her şeye nüfuz eden, her şeyden haberdar olan) latîf ve habîr O'dur." (Enam 6/103).

Kur'an-ı Kerîm Allah'ın birliğini sağlam akli mantık temeline dayanan kesin deliller eşliğinde sunar. Böylesi bir inanç tartışma ve kuşku götürmez. Şu ayet-i kerimeler buna örnektir:

"Halbuki gökte ve yerde, Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu." (Enbiya 21/22).

"De ki: Faraza müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, elbette onlar Arş'ın ve kâinat hakimiyetinin sahibi Yüce Allah'a üstün gelmek için çareler arayacaklardı! (Ama besbelli ki böyle bir şey asla vaki değildir)." (İsra 17/42).

Müslümanın imanı sağlam olunca, artık Kur'an'ın farzlar ve ibadetler konusunda ortaya koyduğu yasalara riayet etmek zorundadır. Farz kılınmış her ibadetle bireyin yararı gözetilmiş bununla birlikte toplumun faydası ile de sıkı bir ilişki kurulmuştur.

Mesela namaz hayâsızlık ve kötülüklerden alıkoyar. Tercih edilen görüşe göre cemaatle namaz bir mazeret bulunmadığı takdirde zorunludur. Cuma ve bayram namazları cemaatle kılınmak zorundadır. Tek başına namaz kılan bir kişi de, Kuzeyden Güneye, Doğudan Batıya, dünyanın dört bir yanındaki İslam cemaatiyle arasında kuvvetli bir bağ hisseder. Çünkü o anda tüm yeryüzündeki her Müslümanla aralarındaki mesafe ne kadar olursa olsun aynı yöne yöneldiğini, aynı namaz görevini yerine getirdiğini, aynı kutsal mekanı kible edindiğini, aynı duygular ve ifadelerle dua ettiğini bilir. Müslümanın kendini terbiyesinde, Allah'ın kanunlarıyla hayatının iç içe olması için günde beş defa Allah'ın huzurunda durduğunu bilmesi ona yeter. Her namaz arasında da dizginleri elinde tutması gerekir. Namazın bu fonksiyonuna şu ayet-i kerime dikkat çeker:

"Muhakkak ki namaz, insanı, ahlâk dışı davranışlardan, meşrû olmayan işlerden uzak tutar. Allah'ı namazla anmak, elbette en büyük fazilettir. Allah bütün işlediklerinizi bilir." (Ankebut 29/45).

Zekat da nefislerden cimriliği, mala kulluğu, dünyaya karşı açgözlülüğü kökünden söküp atar. Şu halde zekat da toplumun yararınadır. Maddi imkan açısından avantajlı olanlarla, bundan yoksun olanlar arasında bir dayanışma köprüsü tesis eder. Bencillik ve bireycilikten kurtaracak bir bilinçle, topluma dayanışma ruhu kazandırır.

Hac, insanın ruhunu meşakkate alıştıran, yaratılmışlar aynasında ilahi sırları keşfetmeye yönelik gönül gözünü açan bir yolculuktur. Öte yandan tüm Müslümanların aynı zeminde toplandığı evrensel bir kongredir. Bu zaman ve zeminde birbirleriyle dayanışma içine girer ve meselelerini istişare ederler.

Oruç nefsi disipline eder, müminin azmini biler, iradesini güçlendirir, gayri meşru isteklere karşı dizginler. Bu yönüyle oruç, tüm Müslümanların bir ay boyunca beslenmelerinde, bir ailenin aynı evde yaşaması gibi aynı nizamı yaşadıkları sosyal bir platformdur.

Tüm bu farz ibadetleri yerine getirmek, Müslümanı Kur'an'ın öngördüğü tüm dini yükümlülükleri ve ahlaki faziletleri bağladığı bireysel sorumluluk bilinciyle terbiye eder. Şu ayet-i kerimeler bu bireysel bilince örnektir:

“Herkes, yaptığı işlerin rehini ve esiri olacaktır.” (Müddessir 74/38).

“Onlardan her biri kazandığı güzel neticeleri ile daimdir.” (Tur 52/21).

“Herkesin kazandığı iyilik kendi lehine, işlediği fenalık da kendi aleyhinedir.” (Bakara 2/286).

Kur'an insan nefsinin dini disipline alıştırıcı en ideal faziletlere teşvik eder. Sabır, doğruluk, adalet, yaptığı işin hakkını vermek, hilim, affedicilik, tevazu ve saire gibi...

İslam bireyin eğitiminden ailenin inşasına geçiş yapar. Çünkü aile toplumun çekirdeğidir. Bu nedenledir ki Kur'an bir yandan insanın cinsel ihtiyacına olumlu bir yanıt olarak evliliği yasalaştırırken diğer yandan insan neslinin temiz ve nezih bir biçimde çoğalarak devam etmesini sağlamıştır. Evlilikte aile bağları; sevgi merhamet, gönül huzuru, insani ilişkiler, erkek ve kadının kendilerine özgü hususiyetlerini gözetme ve her birine uygun görevler yükleme temeline dayanır. Şu ayet-i kerime buna örnektir:

“O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerinden biri de: Kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır.” (Rum 30/21).

“Onlarla hoşça, güzelce geçinin.” (Nisa 4/19).

“Kocalar eşleri üzerinde yönetici ve koruyucudurlar.” (Nisa 4/34).

Daha sonra Müslüman toplumu sevk ve idare edecek yönetim sistemi gelir. İslami yönetime ilişkin kuralları en güzel biçimde yerleştirmiştir. Kur'an'ın öngördüğü yönetim istişare, eşitlik yönetimi, totaliterliği engelleyici bir yönetimdir. Şu ayet-i kerimeler buna işaret etmektedir:

“İşleri onlarla müşavere et.” (Ali İmran 3/159).

“İşlerini istişare ile yürütürler” (Şura 42/38).

“Müminler sadece kardeşirler.” (Hucurat 49/10).

“De ki: ‘Ey Ehl-i kitap! Bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım: Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi şerik koşmayalım, kimimiz kimimizi Allah'tan başka rab edinmesin.’” (Ali İmran 3/64).

İslami yönetim; benmerkezcilikten, nepotizmden (akrabaları kayırma), zenginlik ve fakirliği sosyal statü ölçütü olarak görmekten etkilenmeyen mutlak adalet temeline dayanır. Şu ayet-i kerimeler buna örnektir:

“Ey iman edenler! Haktan yana olup var gücünüzle ve bütün işlerinizde adaleti gerçekleştirin. Allah için şahitlik eden insanlar olun. Bu hükmünüz ve şahitliğiniz isterse bizzat kendiniz, anneniz, babanız ve yakın akrabalarınız aleyhinde olsun. İsterse onlar zengin veya fakir bulunsun; çünkü Allah her ikisine de sizden daha yakındır. Onun için, sakın nefsinizin arzusuna uyararak adaletten ayrılmayın. Eğer dilinizi eğip bükerek gerçeği olduğu gibi söylemekten çekinir veya büsbütün şahitlikten kaçarsanız, iyi bilin ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.” (Nisa 4/135).

Böylesi bir adalet nizamında, sevilmeyen düşmanlardan intikam alma arzusu etkili olmaz:

“Ey iman edenler! Haktan yana olup var gücünüzle ve bütün işlerinizde adaleti gerçekleştirin ve adalet numunesi şahitler olun. Bir topluluğa karşı, içinde beslediğiniz kin ve öfke, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Âdil davranın, takvâya en uygun hareket budur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.” (Maide 5/8)

“Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adalete uygun tarzda hüküm vermenizi emreder.” (Nisa 4/58).

İslami bir yönetimde yasa koymak insanlara bırakılmış değildir. Kur'an bunu kesin bir biçimde vurgulamıştır. Bunun dışına çıkmak küfür, zulüm ve ölçü tanımazlıktır. “Kim Allâh'ın indirdiği ile hükmetmezse işte kâfirler onlardır!” (Maide 5/44).

“Kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse işte onlar tam zalimdirler.” (Maide 5/45).

“Kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse işte onlar tam fâsıktırlar.” (Maide 5/47).

“Yoksa Cahiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar? Fakat kesin olarak iman eden insanlar için, Allah'tan daha güzel, daha doğru bir hâkim bulunabilir mi?” (Maide 5/50).

Kur'an insanca bir hayat için zorunlu olan şu beş esasın korunmasını hassasiyetle vurgulamıştır: Nefsi muhafaza, dini muhafaza, nesli muhafaza, malı muhafaza ve aklı muhafaza. İslam hukukunda “cinayetler ve hadler” olarak bilinen, Allah tarafından belirlenmiş cezalar müeyyide olarak getirilmiştir. “Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Böylece korunmayı umabilirsiniz.” (Bakara 2/179).

“İmdi, zina eden kadın ve erkeğin her birine yüz değnek vurun. Eğer Allah'a ve âhirete iman ediyorsanız, Allah'ın hükmünü uygulama işinde sakın acıma hissi

sizi etkisi altına alıp da uygulamayı engellemesin. Hem onların bu cezalandırılmalarında müminlerden bir cemaat da bulunup şahid olsun!” (Nur 24/2).

“İffetli kadınlara zina isnad edip de buna dair dört şahid getiremeyen herkese seksen değnek vurun ve bundan böyle, onların şahitliklerini artık ebediyen kabul etmeyin. Çünkü bunlar gerçekten fâsıkların ta kendileridir!” (Nur 24/4).

“Hırsız erkek ile hırsız kadının irtikâb ettikleri suçta bir karşılık ve Allah tarafından insanlara ibret verici bir ukubet olmak üzere ellerini kesiniz. Allah azîz ve hakimdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).” (Maide 5/38).

Kur’an uluslararası alanda gerek savaşta gerek barışta Müslümanlarla komşuları arasında gözetilecek prensipleri ortaya koymuştur. Bunlar insanlığın medeniyet çağlarında görüp görebileceği en yüksek muamele ölçüleridir.

Sözün özü; Kur’an insanlık hayatını en ideal şekil ve en ileri örnek temeline dayandıran mükemmel bir yasama düsturudur. Onun teşri’î icazı, ilmi ve edebî icazına sonsuza dek eşlik edecektir. Hiç kimse Kur’an’ın tüm dünyada tarihin çehresini değiştiren bir etki meydana getirdiğini inkâr edemez.